

چشم اندازی به باروری در ایران از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸

الهام فتحی^۱

مقدمه

باروری در قالب رفتاری اجتماعی در بستر فرهنگی هر جامعه‌ای پدیدار شده و روابط اجتماعی اعضای جامعه و نیز سیاست‌های حکومتی می‌تواند ارزش‌ها و هنجارهای مرتبط با رفتار باروری را تنظیم نماید. حرکت به سوی سطوح پایین باروری، پدیده‌ای فراگیر در سطح جهانی است که از رهگذر انتقال جمعیتی حاصل شده است. تجارب کشورهای مختلف نشان می‌دهد در مراحل میانی گذار جمعیتی، "میزان باروری کل (TFR)"^۲ به زیر سطح جانشینی می‌رسد. کاهش شدید باروری برای نخستین بار در کشورهای توسعه‌یافته اروپایی به وقوع پیوست و منجر به تفکر و تحقیقات دانشمندان علم جمعیت‌شناسی در این زمینه شد. روند میزان باروری ایران در قرن اخیر نشان می‌دهد، سطح باروری افت و خیزهایی را تجربه نموده است. میزان باروری کل ایران که تا دهه ششم قرن حاضر در سطح بالایی بود از دهه ۱۳۷۰ رو به کاهش گذاشته است. این کاهش پاسخی به تغییر سیاست‌های جمعیتی کشور در دهه‌های اخیر بوده است. هر چند که بعد از گذشت دو دهه به طور مقطعی میزان باروری کل ایران در سال ۱۳۹۵ اندکی افزایش یافت و به ۲/۱ فرزند رسید، اما شواهد حاکی از آن است که مجدداً میزان باروری از سال ۱۳۹۶ به بعد رو به کاهش گذاشته است. در گذشته به دلیل وجود خطاهای پوشش ثبت تعداد موالید برای محاسبه میزان باروری کل از روش‌های غیرمستقیم و اطلاعات سرشماری‌ها استفاده می‌شد. بررسی‌های کارشناسی نشان می‌دهد در سال‌های اخیر به دلیل افزایش پوشش قابل قبول ثبت موالید امکان محاسبه‌ی این شاخص با روش مستقیم امکان پذیر شده است. مقایسه نتایج روش مستقیم و غیر مستقیم در سال ۱۳۹۵ شاهده‌ی بر این مدعاست به گونه‌ای که هر دو روش میزان باروری کل ایران را برابر ۲/۱ فرزند نشان می‌دهند. از سوی دیگر با توجه به اهمیت این شاخص در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌های جمعیتی، محاسبه میزان باروری در دستور کار مرکز آمار ایران قرار گرفت. به این ترتیب با استفاده از توان کارشناسی و فنی نسبت به محاسبه این شاخص اقدام شد و نتایج پس از برگزاری جلسه کمیته آمار بخشی جمعیت با حضور اساتید صاحب‌نظر و کارشناسان با تجربه و اعضای کمیته مورد بررسی قرار گرفت و سپس نتایج نهایی، توسط مرکز آمار ایران اعلام و منتشر شد. انتشار شاخص میزان باروری کل که پس از تجمیع نظرات کارشناسی در نظام آماری کشور حاصل شد علاوه بر این که از ابهامات و

^۱ دکترا جمعیت‌شناسی - رئیس گروه آمارهای جمعیت و سلامت - دفتر آمارهای جمعیت، نیروی کار و سرشماری - مرکز آمار ایران
^۲ میزان باروری کل (Total Fertility Rate)، میانگین تعداد فرزندی را که یک زن در طول دوران باروری خود (معمولاً از ۱۵ تا ۴۹ سال سن) به دنیا می‌آورد، نشان می‌دهد.

خبرهای ضد و نقیض و پراکنده گویی‌ها در مورد مقدار واقعی این شاخص کمک نمود، ابزار تحلیلی مناسبی را در اختیار نظام سیاستگذاری و برنامه‌ریزی های جمعیتی کشور قرار داد. گزارش تحلیلی حاضر با هدف آگاهی کاربران نسبت به منابع و روش‌های محاسبه و نتایج میزان باروری کل ایران از سال ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ تهیه شده است.

روش تحقیق و منابع مورد استفاده

روش‌شناسی این پژوهش در راستای دستیابی به اهداف آن روش تحلیل ثانویه، تکنیکی و فنی است. در مرحله نخست، داده‌های موجود در زمینه ولادت (آمارهای ثبتی ولادت منتشر شده توسط سازمان ثبت احوال کشور و وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی در سال‌های ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸) مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت.

تعداد موالید کل ایران از مجموع تعداد موالید ایرانی (با داده‌های سازمان ثبت احوال کشور) و موالید غیر ایرانی (داده‌های وزارت بهداشت) حاصل شد.

در مرحله دوم، جمعیت زنان ایران (اعم از دارای تابعیت ایرانی و غیر ایرانی) و سپس جمعیت زنان فقط دارای تابعیت ایرانی برای سال‌های ۱۳۹۶، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ پیش‌بینی شد. برای پیش‌بینی جمعیت از روش ترکیبی جمعیت و اطلاعات سرشماری ۱۳۹۵ بهره گرفته شد.

برای محاسبه میزان باروری کل از روش مستقیم استفاده شد. میزان باروری کل، میانگین تعداد فرزندان را که یک زن در طول دوران باروری خود (معمولاً از ۱۵ تا ۴۹ سال سن) به دنیا می‌آورد، نشان می‌دهد. فرمول میزان باروری کل به روش مستقیم به شرح زیر مورد استفاده قرار گرفت:

$$TFR = 5 \sum_1^7 ASFR$$

در این فرمول TFR میزان باروری کل و ASFR میزان باروری ویژه گروه سنی است که از تقسیم تعداد موالید زنده تولد شده سالانه یک گروه سنی از زنان واقع در دوران باروری به میانگین تعداد زنان همان گروه سنی در همان سال به دست می‌آید.

میزان باروری کل یکبار برای جمعیت ایرانی و بار دیگر برای کل جمعیت محاسبه شد.

ارقام سرشماری جمعیت ایرانی و غیر ایرانی (اتباع خارجی) را در بر می‌گیرد. درحالی که آمار ثبتی موالید ثبت احوال، جمعیتی که تابعیت غیر ایرانی دارند را شامل نمی‌شود. لذا در محاسبات باروری با داده‌های ثبت احوال به منظور همانندسازی اطلاعات، از جمعیت سرشماری، جمعیت اتباع کنار گذاشته شد و فقط جمعیت زنان ایرانی پیش‌بینی شد. در ضمن فرض شد موالید اظهار نشده برحسب سن مادران، دارای توزیع سنی مشابهی با موارد اظهار شده هستند و سهم آنها بر اساس موارد اظهار شده توزیع شد.

برای محاسبه میزان باروری کل ایران در محاسبات صورت کسر موالید ثبت احوال به اضافه موالید اتباع ثبت شده توسط وزارت بهداشت قرار گرفت و در مخرج کسر نیز جمعیت کل زنان (اعم از دارای تابعیت ایرانی و غیرایرانی) لحاظ شدند.

ارزیابی منابع مورد استفاده

از آنجایی که در محاسبه میزان باروری کل به روش مستقیم تعداد موالید و جمعیت زنان مورد استفاده قرار می‌گیرد، قبل از هرگونه محاسبه لازم است تغییرات تعداد موالید و جمعیت زنان واقع در سن باروری از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ و هریک از منابع مورد نیاز بررسی شوند.

الف- جمعیت و ساختار سنی زنان واقع در سن باروری

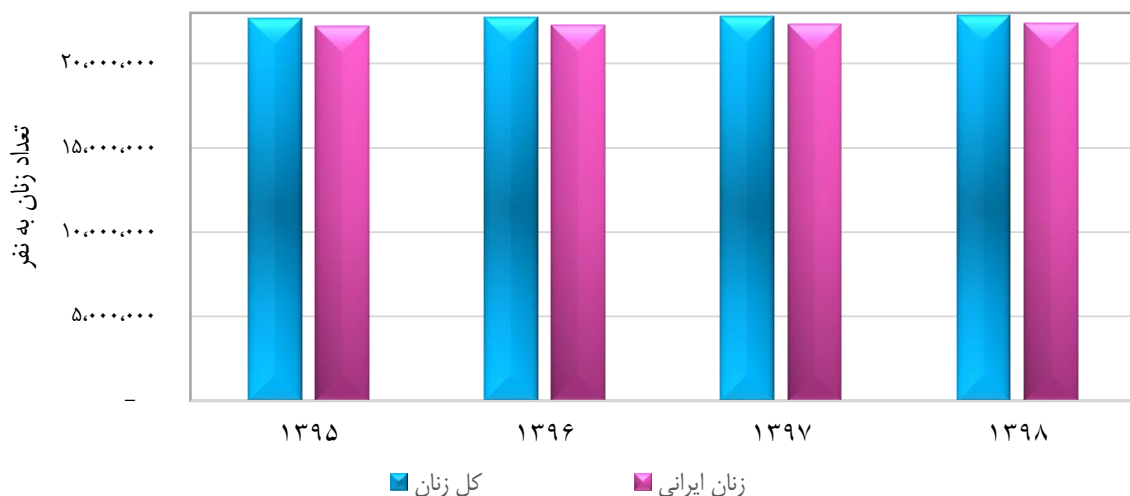
تعداد زنان واقع در سن باروری (۴۹-۱۵ سال) و پیش بینی آنها از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ در جدول و نمودار ۱ ارائه شده است. در جدول ۱ ملاحظه می‌شود تعداد زنان واقع در سن باروری از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ بالغ بر ۱۸۵ هزار نفر افزایش یافته است. بنابراین افزایش ناچیزی در تعداد زنان واقع در سن باروری قابل مشاهده است.

جدول ۱- جمعیت زنان و زنان ایرانی واقع در سن باروری (۴۹-۱۵ ساله): ۱۳۹۵-۱۳۹۸

شرح	۱۳۹۵*	۱۳۹۶**	۱۳۹۷**	۱۳۹۸**
کل زنان	۲۲۶۹۵۶۷۴	۲۲۷۶۵۸۶۹	۲۲۸۲۵۶۸۵	۲۲۲۸۱۱۲۴
زنان ایرانی	۲۲۲۴۰۵۷	۲۲۲۹۸۱۵۲	۲۲۳۴۵۱۴۱	۲۲۳۸۷۴۷۳

*براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵

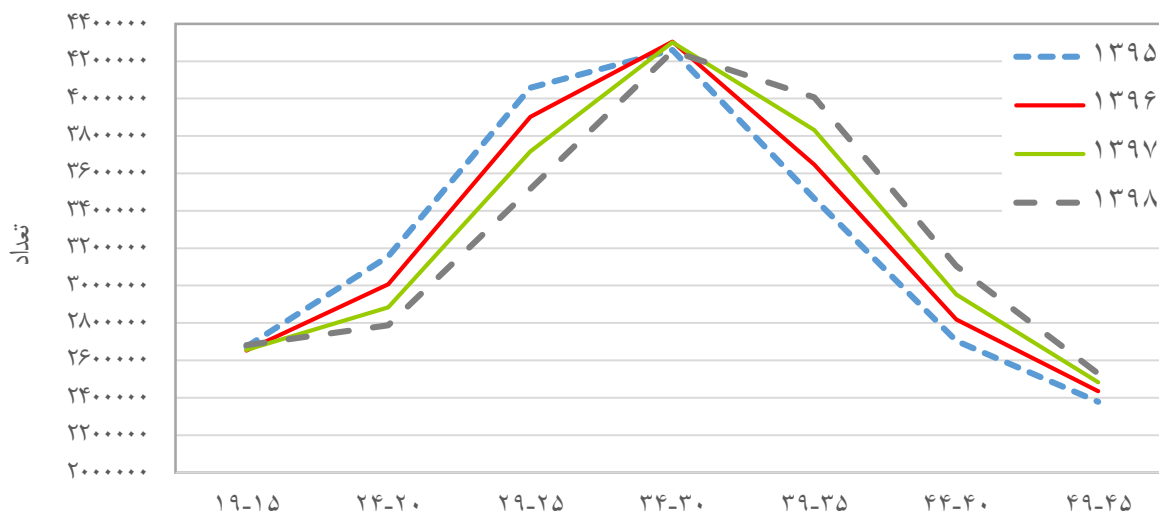
** براساس پیش بینی جمعیت

نمودار ۱- جمعیت زنان و زنان ایرانی واقع در سن باروری (۴۹-۱۵ ساله): ۱۳۹۵-۱۳۹۸

هرچند که ارقام حکایت از افزایش جمعیت زنان واقع در سن باروری دارد. اما ساختار سنی زنان واقع در سن باروری نیز از اهمیت به سزایی برخوردار است. زیرا به طور طبیعی میزان باروری در گروه‌های سنی مختلف متفاوت است. نمودار ۲ الگوی سنی زنان واقع در سن باروری ایران را از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ نشان می‌دهد. همانگونه که ملاحظه می‌شود زنان واقع در سن باروری به سمت سنین بالاتر در حال حرکت هستند. به عبارتی دیگر میانگین سن زنان واقع در باروری رو به افزایش است. بنابراین وضعیت ساختار سنی زنان واقع در سن

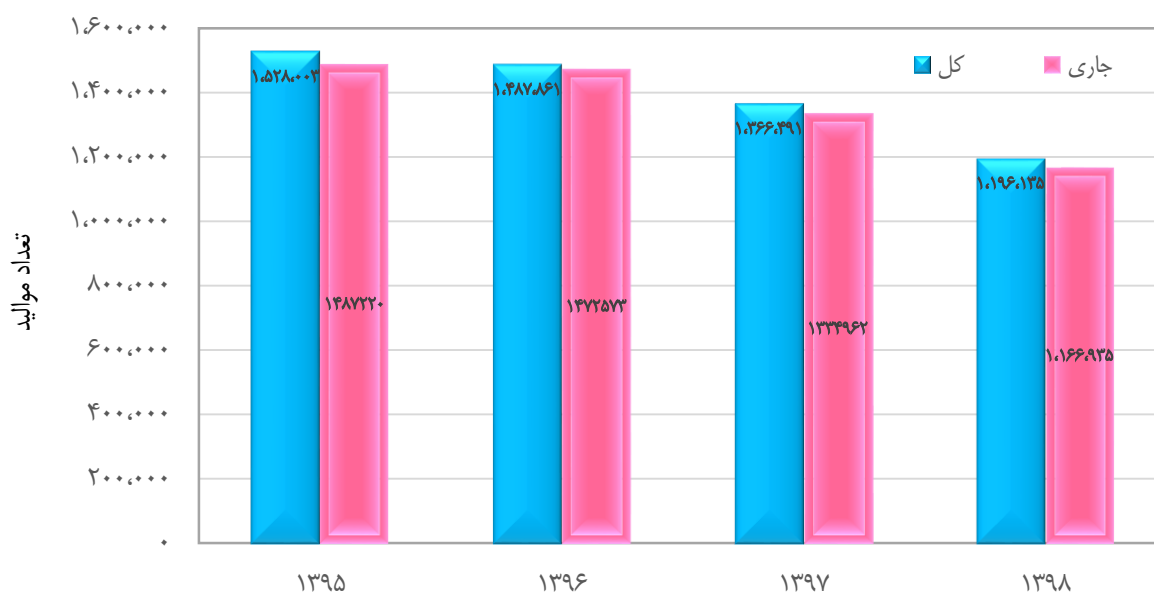
باروری می‌تواند در تغییرات میزان باروری نیز نقش ایفا نماید. به نظر می‌رسد بخشی از کاهش تعداد موالید در سال‌های اخیر تحت تاثیر تغییرات ساختمان سنی جمعیت باشد.

نمودار ۲- الگوی سنی زنان واقع در سن باروری ایران از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ را

ب- روند تعداد موالید

بررسی تعداد موالید از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ حکایت از کاهش تعداد موالید در این سال‌ها دارد. براساس اطلاعات سازمان ثبت احوال کشور تعداد کل موالید ثبت شده در سال‌های ۱۳۹۵، ۱۳۹۶، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ به ترتیب برابر ۱۵۲۸۰۰۳، ۱۴۸۷۸۶۱، ۱۳۶۶۴۹۱ و ۱۱۹۶۱۳۵ ولادت بوده است. این ارقام حکایت از کاهش تعداد موالید ایران با شیب ملایم تا سال ۱۳۹۷ و شیب نسبتاً تندتر در سال ۱۳۹۸ دارد. به این ترتیب از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ بالغ بر ۳۳۰ هزار ولادت کاهش یافته است. علاوه بر این مقایسه آمار موالید اسناد کل با اسناد جاری حکایت از پوشش بالای ثبت اسناد جاری در سال‌های اخیر دارد (نمودار ۳).

نمودار ۳-تعداد موالید کل کشور: ۱۳۹۵-۱۳۹۸

منبع: سازمان ثبت احوال کشور

محاسبه میزان باروری کل

در گذشته به دلیل وجود خطاهای پوشش ثبت تعداد موالید برای محاسبه میزان باروری کل از روش‌های غیرمستقیم و اطلاعات سرشماری‌ها استفاده می‌شد. بنابراین امکان ارائه شاخص‌های باروری از جمله میزان باروری کل محدود به سال‌های سرشماری بود. برای محاسبه میزان باروری کل در سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵ از روش غیرمستقیم فرزندان خود بهره گرفته شد. نتایج حاصله از روش‌های مستقیم و غیرمستقیم در سال ۱۳۹۵ میزان باروری کل حدود ۲/۱ فرزند را نشان می‌دهند (جدول ۳). افزایش پوشش ثبت موالید و مطالعات کارشناسی نشان دادند می‌توان با روش مستقیم نسبت به محاسبه این شاخص اقدام نمود و به نیازهای سیاستگذاران و برنامه‌ریزان پاسخ داد.

جدول شماره ۳ میزان باروری کل ایران را با استفاده از روش‌های مستقیم و غیر مستقیم و منابع مختلف داده در سال ۱۳۹۵ نشان می‌دهد. مقایسه داده‌ها نشان می‌دهد تعداد موالید ثبت احوال از پوشش بیشتری نسبت به تعداد موالید وزارت بهداشت برخوردار است. زیرا وزارت بهداشت فقط موالیدی را ثبت می‌کند که در مراکز بهداشتی و درمانی متولد شده‌اند اما سازمان ثبت احوال به دلیل صدور شناسنامه همه افراد ایرانی (اعم از افرادی که در مراکز بهداشتی متولد شده و یا نشده‌اند) را پوشش می‌دهد. به همین دلیل شاخص میزان باروری کلی که از داده‌های ثبت احوال محاسبه می‌شود مقدار بزرگتری را در مقایسه با داده‌های وزارت بهداشت (برای جمعیت ایرانی) نشان می‌دهد.

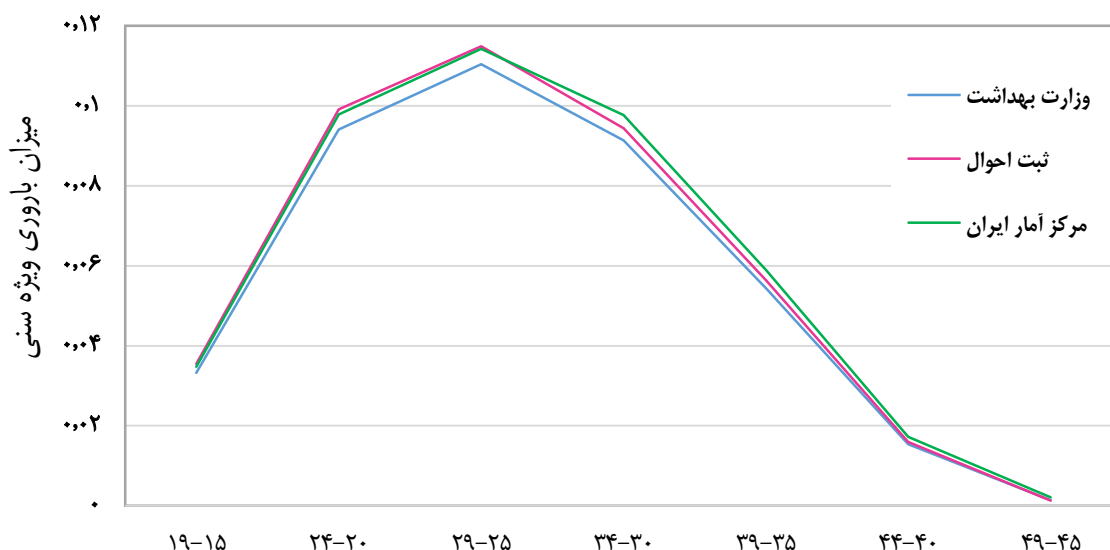
جدول ۳ - میزان باروری کل ایران با استفاده از روش فرزندان خود و روش مستقیم و منابع مختلف داده :

۱۳۹۵

میزان باروری کل	نوع روش و منبع محاسبه
۲/۱۱	روش غیر مستقیم فرزندان خود با داده های سرشماری ۱۳۹۵
۲/۱۴	روش مستقیم با موالید سازمان ثبت احوال (اتباع ایران) کل اسناد (معوقه و جاری)*
۲/۰۹	روش مستقیم با داده‌های سازمان ثبت احوال (اتباع ایران) اسناد جاری*
۲/۱۲	روش مستقیم با داده‌های سازمان ثبت احوال (اتباع ایران) اسناد ثبت وقوع تائیکسال*
۲/۰۲	روش مستقیم با داده‌های وزارت بهداشت (اتباع ایرانی و غیرایرانی)**
۲/۰	روش مستقیم با داده‌های وزارت بهداشت (اتباع ایرانی)*
۲/۱۱	روش مستقیم با تلفیق موالید ثبت احوال (اسناد ثبت وقوع تائیکسال) و وزارت بهداشت (اتباع غیر ایرانی)**

* جمعیت مخرج کسر فقط زنان ایرانی

** جمعیت مخرج کسر زنان ایرانی و غیر ایرانی (کل جمعیت)

نمودار ۴-الگوی باروری ایران با استفاده از منابع مختلف: ۱۳۹۵

- مرکز آمار با روش غیر مستقیم فرزندان خود و داده‌های سرشماری ۱۳۹۵
- وزارت بهداشت با روش مستقیم و داده‌های (اتباع ایرانی و غیر ایرانی)
- سازمان ثبت احوال کشور با روش مستقیم و داده‌های (اتباع ایرانی) اسناد ثبت وقوع تایکسال

نمودار ۴ نیز الگوی باروری ایران را با استفاده از منابع و روش های مختلف نشان می‌دهد. همانگونه که ملاحظه می‌شود الگوهای باروری نیز تقریباً مشابه یکدیگر هستند به گونه‌ای که اوج سن باروری در گروه سنی ۲۹-۲۵ سال قرار می‌گیرد. علاوه بر این سن شروع فرزندآوری عمدتاً از سن ۲۰ تا ۲۴ سالگی به بعد بوده و باروری در سنین بالا کند شده است. کاهش باروری در سایر گروه‌های سنی اندک بوده و می‌توان گفت سطح باروری به حداقل ممکن نزدیک شده است. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت نتایج حاصل از روش‌های مستقیم و غیرمستقیم در مورد الگوی باروری به یکدیگر نزدیک بوده و تقریباً یکدیگر را تایید می‌نمایند.

از سوی دیگر بررسی اطلاعات ثبتی وزارت بهداشت از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ نیز گویای پوشش بهتر ثبت تعداد موالید در هر سال نسبت به سال قبلی خود است. به عبارتی دیگر با گذشت زمان میزان پوشش داده‌های وزارت بهداشت نیز افزایش یافته است. در جدول شماره ۴ می‌توان با مقایسه شاخص‌های میزان باروری کل به این موضوع پی برد.

جدول ۴-میزان باروری کل ایران با استفاده از روش مستقیم و منابع مختلف داده : ۱۳۹۵-۱۳۹۸

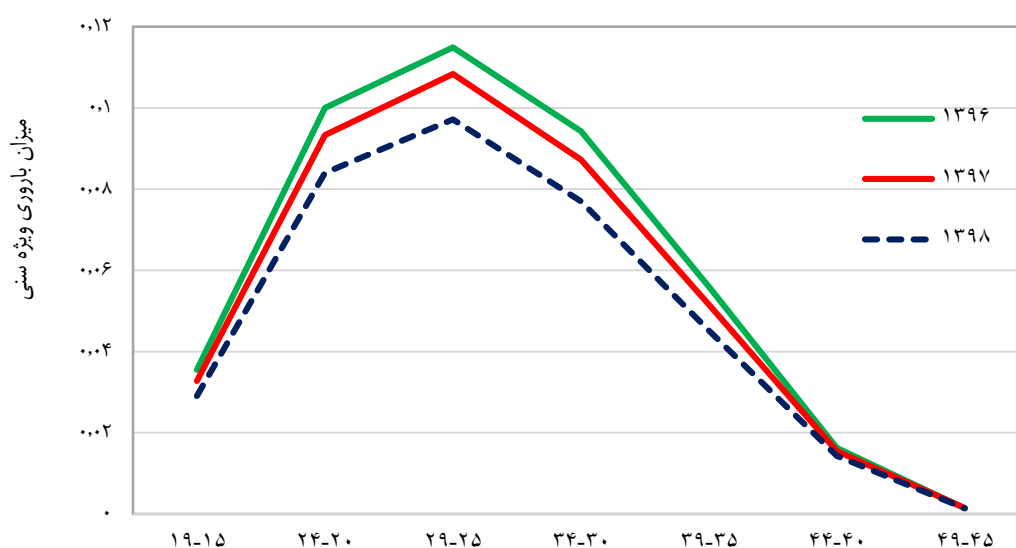
شرح	با استفاده از ولادت ثبت احوال		با استفاده از ولادت وزارت بهداشت	
	جاری	اسناد موالید تا وقوع یکسال	کل	ایرانی
۱۳۹۵	۲,۰۹	۲,۱۲	۲,۰۲	۲,۰۰
۱۳۹۶	۲,۰۵	۲,۰۹	۱,۹۷	۱,۸۸
۱۳۹۷	۱,۹۳	۱,۹۵	۲,۰۰	۱,۹۲
۱۳۹۸	۱,۷۲	۱,۷۴	۱,۷۴	۱,۶۸

اطلاعات موالید ثبت احوال به دو صورت جاری و کل اسناد منتشر می‌شود، اطلاعات کل اسناد شامل موالید جاری به اضافه موالیدی است که ثبت آنها با تاخیر انجام شده است از آنجایی که ثبت موالید تاخیری مربوط به سال‌های مختلف می‌شود لذا نمی‌تواند شامل تمام موالید یکسال باشد و به عبارتی دارای بیش پوششی است. ثبت جاری نیز به دلیل احتمال تاخیر در ثبت تعدادی از موالید دچار کم پوششی است. بنابراین اسناد جاری به اضافه اسناد معوقه‌ای که ثبت وقوع تولد دقیقاً برای همان سال است ملاک محاسبات قرار گرفت که در این جا از آن به عنوان "اسناد موالید تا وقوع یکسال" نام برده می‌شود. اطلاعات مخرج کسر نیز نتایج پیش بینی جمعیت زنان ایرانی است. نتایج محاسبات در جدول و نمودار شماره ۵ آمده است.

جدول ۵- میزان باروری ویژه سنی و باروری کل زنان ایرانی، کل کشور : ۱۳۹۶-۱۳۹۸

شرح	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
ساله ۱۵-۱۹	۰,۰۳۵۴۹	۰,۰۳۲۷۵	۰,۰۲۹۰۱
ساله ۲۰-۲۴	۰,۱۰۰۰۶	۰,۰۹۳۳۶	۰,۰۸۴۰۳
ساله ۲۵-۲۹	۰,۱۱۴۹۷	۰,۱۰۸۴۰	۰,۰۹۷۱۹
ساله ۳۰-۳۴	۰,۰۹۴۲۶	۰,۰۸۷۲۸	۰,۰۷۷۰۲
ساله ۳۵-۳۹	۰,۰۵۶۰۱	۰,۰۵۱۵۹	۰,۰۴۵۱۹
ساله ۴۰-۴۴	۰,۰۱۶۲۹	۰,۰۱۵۴۹	۰,۰۱۴۲۶
ساله ۴۵-۴۹	۰,۰۰۱۳۶	۰,۰۰۱۴۴	۰,۰۰۱۳۲
میزان باروری کل	۲,۰۰۹	۱,۰۹۵	۱,۰۷۴

میزان باروری کل ایران برای جمعیت ایرانی در سال‌های ۱۳۹۶، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ به ترتیب برابر ۲,۰۹، ۱,۹۵ و ۱,۷۴ فرزند محاسبه شد.

نمودار ۵- الگوی باروری زنان ایرانی، کل کشور: ۱۳۹۵-۱۳۹۸

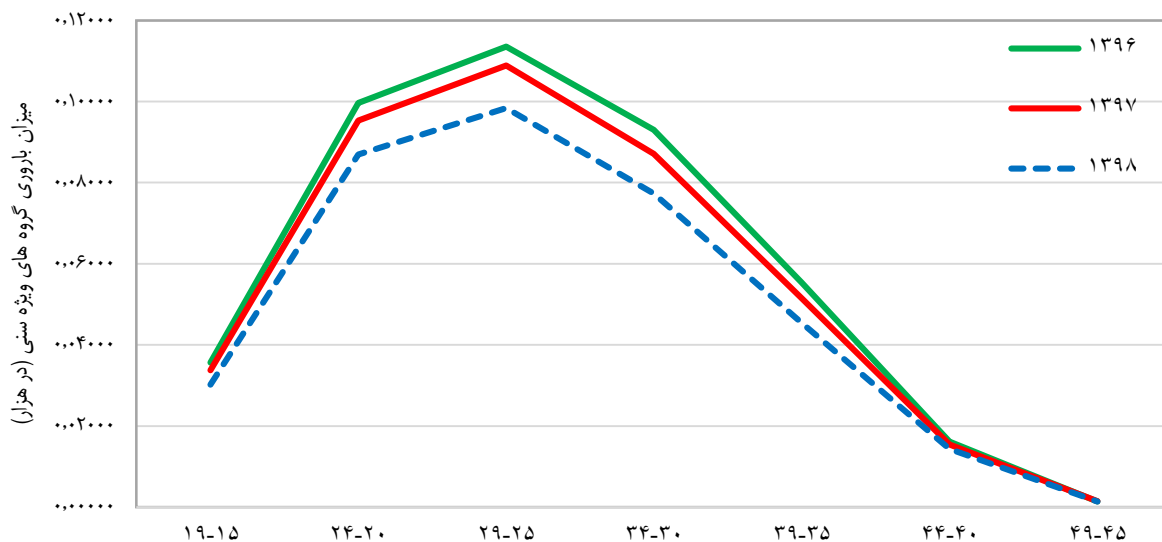
همانطور که قبلاً ذکر شد محاسباتی که فقط با آمار موالید ثبت احوال انجام می‌شود فقط برای جمعیت ایرانی است اما در ایران افرادی زندگی می‌کنند که دارای تابعیت غیر ایرانی هستند و در این آمار لحاظ نشده‌اند. لذا لازم است آمار موالید این جمعیت نیز در محاسبات لحاظ شوند تا باروری کل جمعیت را پوشش دهد. تنها آمار رسمی از تعداد موالید اتباع غیرایرانی، مربوط به اتباعی است که به مراکز بهداشتی مراجعه نموده و ولادت آنها ثبت شده است. بنابراین با حاصل جمع موالید اتباع غیر ایرانی که از داده‌های وزارت بهداشت قابل حصول است و موالید اسناد جاری تا وقوع یکسال می‌توان به اطلاعات کل موالید ایران دست یافت. جمعیت پیش بینی شده کل جمعیت نیز به عنوان اطلاعات مخرج کسر لحاظ شده و به این ترتیب می‌توان به میزان باروری کل جمعیت رسید. شایان ذکر است در سال ۱۳۹۶ پایین‌تر بودن میزان باروری کل (۲,۰۷) در مقایسه با باروری ایرانی (۲,۰۹) به دلیل پایین بودن پوشش ثبت موالید غیرایرانی است که از سال ۹۷ به بعد با پوشش بیشتر ثبت آنها میزان باروری کل نیز افزایش یافته است.

نتایج این محاسبات در جدول و نمودار شماره ۷ آمده است.

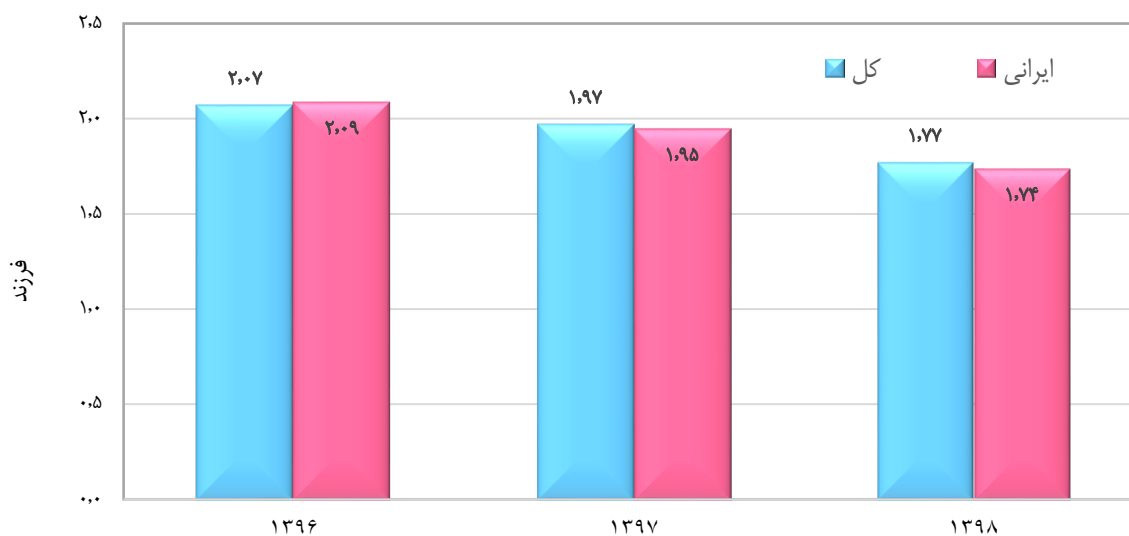
جدول ۶- میزان باروری ویژه سنی و باروری کل، کل جمعیت : ۱۳۹۶-۱۳۹۸

شرح	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
۱۵-۱۹ ساله	۰,۰۳۵۶۷	۰,۰۳۳۷۳	۰,۰۳۰۱۶
۲۰-۲۴ ساله	۰,۰۹۹۶۱	۰,۰۹۵۳۳	۰,۰۸۶۹۲
۲۵-۲۹ ساله	۰,۱۱۳۵۲	۰,۱۰۸۹۲	۰,۰۹۸۳۶
۳۰-۳۴ ساله	۰,۰۹۳۰۲	۰,۰۸۷۱۰	۰,۰۷۷۳۰
۳۵-۳۹ ساله	۰,۰۵۵۳۹	۰,۰۵۱۴۹	۰,۰۴۵۳۹
۴۰-۴۴ ساله	۰,۰۱۶۱۶	۰,۰۱۵۴۶	۰,۰۱۴۲۹
۴۵-۴۹ ساله	۰,۰۰۱۳۸	۰,۰۰۱۴۸	۰,۰۰۱۳۷
میزان باروری کل	۲,۰۷	۱,۹۷	۱,۷۷

الگوی سنی باروری نشان دهنده کاهش میزان باروری در همه سنین از جمله گروه‌های سنی ۲۰-۲۴ و ۲۵-۲۹ و ۳۰-۳۴ ساله از سال ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ است. این تغییر بیانگر کاهش باروری به ویژه در میان گروه سنی جوان است که به نوبه خود سهم بسزایی در کاهش میزان باروری کشور داشته است. این موضوع اهمیت باروری زنان در گروه‌های سنی مورد بحث را نشان می‌دهد و لازم است بیش از پیش در سیاستگذاری و برنامه‌ریزی‌های جمعیتی مورد توجه قرار گیرد.

نمودار ۶ - الگوی باروری ایران، کل جمعیت: ۱۳۹۶-۱۳۹۸

نمودار ۷ - میزان باروری کل ایران بر حسب کل جمعیت و جمعیت ایرانی: ۱۳۹۶-۱۳۹۸

در سال های ۱۳۹۶، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ "میزان باروری کل" به روش مستقیم برای کل جمعیت (اعم از جمعیت ایرانی و اتباع غیرایرانی مقیم کشور) به ترتیب برابر ۲,۰۷، ۱,۹۷ و ۱,۷۷ محاسبه شد. همچنین این شاخص برای جمعیت ایرانی در سال های ۱۳۹۶، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ به ترتیب برابر ۲,۰۹، ۱,۹۵ و ۱,۷۴ فرزند محاسبه شد.

جدول شماره ۶ میزان باروری کل محاسبه شده به تفکیک استان را از سال ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ نشان می دهد. نتایج مقایسه باروری استان ها با کل کشور بیانگر این است که باروری استان ها نسبت به کل کشور متفاوت بوده و در بین استان ها نیز تفاوت هایی وجود داشته است. در سه سال اخیر میزان باروری کل در همه استان های کشور کاهش یافته است. در مجموع، در سال های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ میزان باروری کل در ۱۷ استان بالاتر از

میانگین باروری کل کشور بوده و در سال ۱۳۹۸ تعداد ۱۶ استان باروری بالاتر از میانگین کشوری قرار داشته‌اند. ولی با توجه به این که درصد جمعیت در استان‌های با باروری پایین کمتر از جمعیت استان‌های با باروری بالا بوده، تأثیر باروری این استان‌ها بر باروری کل کشور کمتر بوده است. به عنوان مثال، استان‌های سیستان و بلوچستان، خراسان جنوبی، خراسان شمالی و هرمزگان که از لحاظ توسعه یافتگی در سطح پایینی قرار داشته‌اند، به مراتب باروری بالاتری نسبت به استان‌های، گیلان، مازندران، تهران، البرز و ... نشان داده‌اند. بر اساس این محاسبات، حداقل میزان باروری کل مربوط به استان گیلان (برای کل جمعیت) در سال‌های ۱۳۹۶، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ به ترتیب ۱،۳۵، ۱،۲۶ و ۱،۱ و فرزند و حداکثر آن مربوط به استان سیستان و بلوچستان با مقادیر ۳،۶۶، ۳،۵۳ و ۳،۴۰ فرزند می‌باشد. به این ترتیب استان گیلان حداقل میزان باروری کل و استان سیستان و بلوچستان بالاترین میزان باروری کل را در کشور به خود اختصاص داده‌اند. استان سیستان و بلوچستان نیز همچون گذشته الگوی باروری متفاوتی را در مقایسه با سایر استان‌های کشور دارد. استان سیستان و بلوچستان همواره از پایین‌ترین سطح توسعه برخوردار بوده است. این شاخص برای استان تهران (برای کل جمعیت) در سال‌های ۱۳۹۶، ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ به ترتیب برابر ۱،۷، ۱،۶ و ۱،۴۴ فرزند محاسبه شد.

در سال‌های اخیر الگوی فرزندآوری در سنین میانی متمرکز شده است. الگوی سنی باروری نشان دهنده کاهش میزان باروری در همه سنین از جمله گروه‌های سنی ۲۰-۲۴ و ۲۵-۲۹ و ۳۰-۳۴ ساله است. این تغییر بیانگر کاهش باروری به ویژه در میان گروه سنی جوان است که به نوبه خود سهم بسزایی در کاهش میزان باروری کشور داشته است.

تمام استان‌های کشور کاهش میزان باروری کل را در سال‌های اخیر تجربه کرده‌اند. بنابراین می‌توان گفت کاهش میزان باروری کل در اقصی نقاط ایران پدیده‌ای فراگیر بوده است. این کاهش در سال ۱۳۹۸ به مراتب بیشتر از سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ بوده است. دلایل مختلف اجتماعی و اقتصادی متعددی در کاهش میزان باروری کل ایران دخیل هستند. لذا پیشنهاد می‌شود برای درک و تحلیل این وضعیت مطالعات متعدد جامعه‌شناسی و جمعیت‌شناختی توسط پژوهشگران و صاحب‌نظران انجام پذیرد.

جدول ۶- میزان باروری کل به تفکیک کل جمعیت و جمعیت ایرانی و استان: ۱۳۹۸-۱۳۹۶

شرح	۱۳۹۶		۱۳۹۷		۱۳۹۸	
	جمعیت ایرانی	کل جمعیت	جمعیت ایرانی	کل جمعیت	جمعیت ایرانی	کل جمعیت
کل کشور	۲,۰۰۹	۲,۰۰۷	۱,۰۹۵	۱,۰۹۷	۱,۰۷۴	۱,۰۷۷
آذربایجان شرقی	۲,۰۰۷	۲,۰۰۷	۱,۰۹۲	۱,۰۹۲	۱,۰۷۱	۱,۰۷۱
آذربایجان غربی	۲,۰۲۵	۲,۰۲۴	۲,۰۱۲	۲,۰۱۲	۱,۰۹۴	۱,۰۹۳
اردبیل	۲,۰۱۵	۲,۰۱۵	۲,۰۰۵	۲,۰۰۵	۱,۰۸۳	۱,۰۸۲
اصفهان	۱,۰۷۷	۱,۰۸۶	۱,۰۶۴	۱,۰۷۴	۱,۰۴۱	۱,۰۵۲
البرز	۱,۰۵۹	۱,۰۶۷	۱,۰۴۰	۱,۰۵۲	۱,۰۱۸	۱,۰۳۲
ایلام	۱,۰۸۱	۱,۰۸۱	۱,۰۷۴	۱,۰۷۳	۱,۰۵۴	۱,۰۵۳
بوشهر	۲,۰۱۴	۲,۰۱۸	۱,۰۹۷	۲,۰۰۳	۱,۰۶۸	۱,۰۷۶
تهران	۱,۰۶۴	۱,۰۷۰	۱,۰۵۱	۱,۰۶۰	۱,۰۳۳	۱,۰۴۴
چهار محال و بختیاری	۲,۰۳۸	۲,۰۳۸	۲,۰۲۳	۲,۰۲۳	۱,۰۹۷	۱,۰۹۷
خراسان جنوبی	۲,۰۷۶	۲,۰۷۵	۲,۰۵۸	۲,۰۵۹	۲,۰۴۱	۲,۰۴۱
خراسان رضوی	۲,۰۵۹	۲,۰۶۰	۲,۰۴۰	۲,۰۴۲	۲,۰۱۲	۲,۰۱۵
خراسان شمالی	۲,۰۴۵	۲,۰۴۵	۲,۰۲۴	۲,۰۲۴	۲,۰۱۰	۲,۰۱۰
خوزستان	۲,۰۶۲	۲,۰۶۱	۲,۰۵۶	۲,۰۵۶	۲,۰۲۹	۲,۰۲۹
زنجان	۲,۰۱۴	۲,۰۱۴	۱,۰۹۹	۱,۰۹۹	۱,۰۷۹	۱,۰۷۹
سمنان	۱,۰۵۵	۱,۰۶۱	۱,۰۴۱	۱,۰۴۸	۱,۰۲۱	۱,۰۲۹
سیستان و بلوچستان	۳,۰۶۵	۳,۰۶۶	۳,۰۴۶	۳,۰۵۳	۳,۰۳۰	۳,۰۴۰
فارس	۱,۰۸۹	۱,۰۹۳	۱,۰۷۴	۱,۰۸۰	۱,۰۵۳	۱,۰۶۱
قزوین	۱,۰۸۳	۱,۰۸۷	۱,۰۶۷	۱,۰۷۲	۱,۰۴۷	۱,۰۵۴
قم	۲,۰۲۶	۲,۰۳۲	۲,۰۱۱	۲,۰۲۱	۱,۰۸۲	۱,۰۹۵
کردستان	۲,۰۰۱	۲,۰۰۱	۱,۰۸۷	۱,۰۸۷	۱,۰۶۶	۱,۰۶۶
کرمان	۲,۰۱۴	۲,۰۱۶	۲,۰۰۲	۲,۰۰۶	۱,۰۸۱	۱,۰۸۸
کرمانشاه	۱,۰۸۶	۱,۰۸۶	۱,۰۷۱	۱,۰۷۱	۱,۰۵۵	۱,۰۵۵
کهگیلویه و بویر احمد	۲,۰۲۲	۲,۰۲۲	۲,۰۱۱	۲,۰۱۲	۱,۰۸۱	۱,۰۸۱
گلستان	۲,۰۴۶	۲,۰۴۶	۲,۰۲۷	۲,۰۳۰	۲,۰۰۳	۲,۰۰۶
گیلان	۱,۰۳۵	۱,۰۳۵	۱,۰۲۶	۱,۰۲۶	۱,۰۱۰	۱,۰۱۰
لرستان	۲,۰۱۸	۲,۰۱۸	۲,۰۰۸	۲,۰۰۸	۱,۰۸۷	۱,۰۸۷
مازندران	۱,۰۵۰	۱,۰۵۱	۱,۰۳۹	۱,۰۳۹	۱,۰۲۱	۱,۰۲۲
مرکزی	۱,۰۶۸	۱,۰۷۲	۱,۰۵۱	۱,۰۵۶	۱,۰۲۸	۱,۰۳۴
هرمزگان	۲,۰۴۴	۲,۰۴۶	۲,۰۲۶	۲,۰۳۱	۲,۰۰۹	۲,۰۱۶
همدان	۲,۰۰۵	۲,۰۰۵	۱,۰۹۱	۱,۰۹۱	۱,۰۷۱	۱,۰۷۱
یزد	۲,۰۵۵	۲,۰۶۷	۲,۰۳۲	۲,۰۴۷	۲,۰۰۱	۲,۰۲۰

^۳ محاسبات براساس روش مستقیم انجام شده است.

منابع:

۱. سازمان ثبت احوال کشور، سالنامه آمارهای جمعیتی، ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۷
۲. سایت سازمان ثبت احوال کشور به آدرس اینترنتی: <https://www.sabteahval.ir/>
۳. عباسی شوازی و همکاران. ۱۳۹۹. طرح "تحولات باروری در ایران از سال ۱۳۷۱ تا ۱۳۹۵". تهران: پژوهشکده‌ی آمار.
۴. مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵
۵. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور، اطلاعات تعداد موالید ثبت شده ایران، ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸